

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

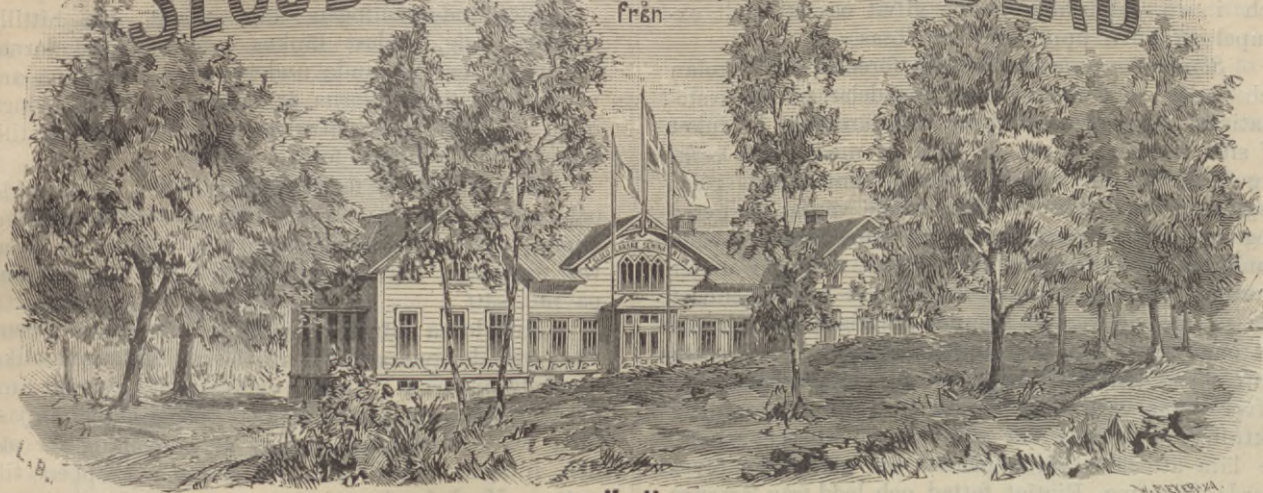
This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SLÖJDUNDERVISNINGSBLAD

från

NÄÄS.

Tredje årgången. N:o 9 (29).

Redaktör: OTTO SALOMON.
Näås, Floda Station.

(Tryckt 27/9) 1887.

Slöjdens betydelse för den fysiska uppfostran.

[Ur Sundhedslære af Prof. Dr. Med. A. G. Drachmann
och Kommune læge Axel Hertel.]

En af skolans väsentligaste oppgifter är att bringa barnen kunskaper, att utveckla deras själsförmögenheter och att i förening med hemmet i det hela taget uppfostra barnen så, att de icke allenast äro i besittning af kunskaper, utan äfven förstå att använda dem. Men dernäst gäller det tillika att utveckla barnets hela personlighet, dess vilja och karaktär. Detta kan blott ske genom ett omsorgsfullt och oafslätligt iakttagande af barnets kroppsliga välbefinnande och hela fysiska utveckling; hvad som skadar denna kommer förr eller senare att verka ofördelaktigt äfven på den andliga utvecklingen, ty dessa båda stå i nära, ouplösligt samband med hvarandra. En slapp, svag kropp hyser sällan en sund, kraftig själ eller en fast bestämd karaktär. Det är glädjande erfara, att detta förhållande äfven mer och mer påaktas af den mer upplysta lärarkåren och att skolorna i följd häraf inredas långt ändamålsenligare än förut; men ännu återstår här mycket att uträtta, och barnets kroppsliga utveckling måste komma att intaga en helt annan plats i de pedagogiska systemen än hvad hittills varit fallet. Äfven hemmen och föräldrarna hafva hittills i alltför ringa grad skänkt den fysiska utvecklingen sin uppmärksamhet; de hafva trott sig fyllt all rättfärdighet med att skicka sina barn i en för öfrigt god och ansedd skola och efterse att barnen utfört de arbeten skolan ålagt dem, läst öfver sina lexor o. s. v. Men detta är icke nog för barnet, och de nyare undersökningarnes stora betydelse ligger deri, att de klart påpekat detta och bevisat att det uppväxande släktet långt ifrån att vara normalt, sundt och kraftigt, tvärtom är slapt, blodfattigt och nervöst, så att ingen kan draga i tvifvel om att hela uppfostran, både i skolan och hemmet, måste föras i en ny riktning, som på helt annat sätt främjar bar-

nens kroppsliga utveckling, såvida der skall finnas någon utsigt till att få en kraftigare ungdom. Detta gäller både för gossar och flickor och icke minst för de senare.

Undersökningarna hafva gifvit vid handen att sjukligheten i folkskolorna, såväl på landet som i städerna, är ganska betydlig. Då den undervisning barnen emottaga i dessa skolor, endast tillfredsställer de enklare krafven på upplysning, kan denna undervisning, riktigt ledd, icke på något sätt öfveranstränga barnens själsförmögenheter eller inverka hämmande på deras kroppsliga utveckling. Orsaken till den befintliga sjukligheten måste här sökas i allmänna sociala och hygieniska brister dels i hemmen, dels i skolorna (lokalernas beskaffenhet o. s. v.). Annat blir deremot förhållandet i de högre läroanstalterna, som besökas af de förmögnare klassernas barn; här måste skolan, om den skall nå sitt mål att gifva barnen en fullständig och verklig bildning, nödvändigtvis ställa stora fordringar på deras andliga krafter. Der fordras af de äldre lärjungarna mycket och intensivt arbete både i skola och hem, och detta arbete är andligt, ensidigt, stillasittande. Som motvikt häremot fordras en förståndig, planmässig utveckling af barnets kropp, en fysisk uppfostran; men denna har hittills i regeln varit inskränkt till ett par timmars gymnastik i veckan i en del skolor, långt ifrån i alla; föröfrigt har man helt och hållet öfverlemnadt åt slumpen om barnen skulle få något tillfälle att röra och utbilda sina lemmar. Om ett verkligt kroppsarbete, hvilket dock helt visst har en mycket stor, både utvecklande och uppfostrande betydelse, har det hittills hos oss knappt varit fråga.

Det kroppsliga arbetet måste, då det ledes metodiskt och med omsorgsfullt beaktande af barnets krafter, upptagas som en del af deras uppfostran, och tillika med passande kroppsöfningar (gymnastik, lekar o. s. v.) tilldelas samma uppmärksamhet som den andliga utvecklingen. Att det kroppsliga arbetet hittills ej varit upptaget som ett fast organiskt led i uppfostran, oaktadt många hafva insett och uttalat det önskvärda i att detta vore fallet, beror säkerligen

till stor del af svårigheten att finna en passande form, hvarunder detta kunde åstadkommas. Vårt grannland Sverige har här, som i så många andra riktningar på skolhygienens område, visat oss vägen, och i sin slöjdundervisning gifvit oss ett godt exempel på huru uppgiften kan lösas.

Slöjdundervisningen, som är förenad med skolan och ledes af dennas lärare, meddelar på ett systematiskt sätt barnen öfning och färdighet i bruket af sina händer, så att de lära sig med enkla verktyg förfärdiga en mängd föremål, som brukas i det dagliga lifvet. Genom detta arbete vänjas barnen i hög grad vid noggrannhet och uppmärksamhet, både hand och öga öfvas, och då arbetet försiggår under lärarens uppsigt, vänjas de att vid arbetet endast lita på sig sjelfva: de komma nämligen ej i tillfälle att emottaga hjälp af kamrater eller andra. I regeln intresseras barnen i hög grad af detta arbete, som gifver deras verksamhetsbegär en sund och naturlig riktning; de kunna här se frukten af sitt eget arbete, de lära att sätta värde på det och glädja sig öfver gjorda framsteg. Riktigt fattad och ledd från lärarnes sida, ligger således i slöjden ett mäktigt uppfostringsmedel, som har sin stora fördel framför de andra intellektuella ämnena, hvilka meddelas i skolan, derigenom, att det, på samma gång det utvecklar barnens kroppskrafter och öfvar deras muskler, tillika utvecklar deras uppmärksamhet och påpasslighet, vänjer dem vid ordning och noggrannhet i utförandet af arbetena, utan att ställa fordringar på den af barnens själsförmögenheter, minnet, som annars tages mest i anspråk, och hvilket ofta är så öfveransträngt, att det stundom sviker.

Ju kraftigare barnet utvecklar sig, således först och främst i öfvergångsåldern, desto oförsvarligare är det, att låta det uteslutande föra ett stillasittande lif; det måste här på ett eller annat sätt få tillfälle att bruka sina lemmar, härigenom väckes lusten och begäret till att äfven framdeles såsom vuxen sätta värde på en kraftig, sund kropp. Erfarenheten visar oss dagligen, att de som blifvit vana vid ett stillasittande hängande öfver boken, sedermera visat stor obenägenhet för kroppsarbete, en sysselsättning, hvars värde och betydelse de icke förstå och aldrig känt. Just nu är emellertid rätta ögonblicket att påminna härom, ty såväl härhemma som i nästan alla andra land är tillströmningen till de högre läroanstalterna i starkt stigande, och mängden, som genomgår inträdesexamina till desamma långt större än det antal, som rimligtvis skulle kunna erhålla sådana platser, till hvilka de aflagda examina i allmänhet betraktas som ett inledande stadium. Många af dem måste därför, om ej ett högst sorgligt missförhållande skall inträffa, lemna den påbörjade banan och öfvergå till andra, rent praktiska yrken, som kräfva mer kroppsarbete, men härtill fattas nu både håg och fallenhet och för en stor del äfven förmåga: kroppsarbetet förefaller dem främmande och besvärligt, emedan de helt och hållet sakna all öfning i denna riktning.

Att slöjden äfven i folkskolorna skall kunna vinna en mycket stor betydelse, är otvifvelaktigt, men härvidlag dock mindre af hygieniska än af andra, pedagogiska och sociala skäl, enär icke här är af nöden att i kroppsarbetet söka en motvigt mot den forcerade intellektuella utbildningen.

Man har skäl hoppas, att den närmaste framtiden här hos oss skall omhändertaga uppgiften att

föra en för våra förhållanden passande slöjdundervisning framåt och sätta den i förbindelse med skolorna, så att detta led i barnens utveckling och uppfostran må komma till sin fulla rätt.

Slöjdundervisningen kan, såsom den hittills utvecklat sig, endast tänkas införd i gosskolorna. Huruvida en liknande undervisning kan finna användning i flickskolorna är visserligen ännu i ringa mån pröfvadt, och naturligtvis måste den här tillämpas under annan form.

Som ett af de förträffligaste medel att utveckla och styrka barnets kropp har gymnastiken redan länge intagit ett framstående rum, hvilket den äfven väl förtjenar, när de gymnastiska öfningarna ledas på rätt sätt.

Muskulerna utgöra ungefär hälften af kroppens vikt; vid de gymnastiska rörelserna sättas de olika muskelgrupperna i kraftig verksamhet, hvarvid ämnesvexlingen och blodomloppet i hög grad befrämjas. Men en kraftig ämnesvexling är nödvändig för att den intagna födan må helt komma kroppen till nytta. Muskelverksamheten är en af de viktigaste värmekällorna, hjertats, lungornas och hudens verksamhet ökas äfvenledes vid muskelansträngning. Af stor betydelse är också att musklerna stå direkt under viljans herravälde; ju mer de öfvas och utvecklas, desto mer kommer individen att hafva känslan af kraft och styrka, något som har ett stort inflytande på utvecklingen af en kraftig, sjelfständig karaktär.

För flickor äro de gymnastiska öfningarne lika nödvändiga som för gossar, ehuru rörelserna naturligtvis måste särskildt lämpas för dem.

Till och med om slöjden införes som fast ämne i skolorna, skulle detta icke på något sätt kunna medföra en inskränkning af gymnastikundervisningen, enär det mål, som härigenom skall uppnås med de kraftiga muskelrörelserna är ett helt annat än slöjdens, men de understödja hvarandra såsom motvigt till det ensidiga andliga arbetet.

Antecknade kursdeltagare. Till kursen 9:de November—20:de December vid slöjdlärareseminariet äro följande svenska deltagare antecknade:

Abramson Alice, Almgren Anna Kr., Almgren Hulda, Andersson A. R., Andersson E., Blomberg C., Blomqvist A. P., Bobeck O., Cederroth Sigröd, Englund O., Forsberg J. A., Fredin F., Gratz S., Hollstein S., Holm J. P., Holmblad J., Hällströmer E., Hörberg Th., Jonsson F., Karlsson K. F., Kjellman J. W., Larsson Anna, Larsson Josefine, Lindblad O. E., Lindström G., Malmgren Anna, Nathanson Betty, Nilsson Maria, Nyberg Emilie, Palmqvist L. M., Roos C. E., Rosén And. Joh., Rudin J., Sederholm Alma, Svanholm G. F., Svensson S. A., Thorstensson F. G., Wibeck O. J., Örtendahl J.

Elfsborgs läns slöjdfdelnings södra afdelning har utgifvit redogörelse för sin verksamhet under det förflutna året, hvilken hufvudsakligen varit densamma som under de närmast föregående åren, och har undervisningen i folkskolorna fortgått efter samma plan som hittills. Ansökningar om understöd till nybildade slöjdskolor hafva dock på grund af begränsade tillgångar måst inskränkas, och af enahanda skäl har styrelsen sett sig nödsakad minska antalet stipendiater vid Nääs och Kølingsholm.

Efter derom af rektor vid allmänna läroverket i Borås gjord framställning, beviljade styrelsen nämde läroverk ett anslag för införande af slöjdundervisning derstädes; kursen var besökt af 24 lärjungar

och fortgick hvarje lördags eftermiddag under vårterminen.

Föreningen har under året beviljat anslag till 49 slöjdskolor för gossar, besökta af 939 lärjungar.

Styrelsen för Hushållningssällskapets skola i Visby har utsändt sin berättelse för förledet år. Skolan har under året varit besökt af 127 lärjungar.

I slöjdlärorekursen under Juli och Augusti deltog 11 folkskollärare, af hvilka under året 2 erhållit betyg om förvärfvad skicklighet att meddela undervisning i slöjdskola på landet.

Skolmöte. Vid ett i *Vara* folkskola (Skaraborgs län) den 10 sistlidne Septemner afhället möte lydte programmets första fråga: *Vore det önskvärdt att slöjdundervisning mera allmänt infördes i våra folkskolor?* Frågan inleddes af *A. Hultén* från Bitterna. Efter slutad diskussion enade sig mötet i inledarens förslag till svar i följande ordalag:

Det vore önskvärdt, om slöjdundervisningen infördes som ämne i folkskolan, dels för:

a) barnen:

1) i pedagogiskt hänseende, emedan den uppöfvar och förädlar deras form- och smaksinne samt vänjer dem vid ordning, uppmärksamhet och flit;

2) i moraliskt hänseende, emedan barnen lära sig älska det kroppsliga arbetet samt inse dess betydelse;

3) i materiellt hänseende, emedan den grundlägger hos dem en viss slöjdfärdighet, som är af stor nytta i det praktiska lifvet och motverkar de skadliga följder stillasittandet medför;

b) skolan i allmänhet, emedan den skulle komma att närma hem och skola till hvarandra och befordra en bättre skolgång;

c) läraren, emedan undervisningen i allmänhet blefve mindre enformig och tröttande samt bidroge till att förbättra lärarnes ekonomiska ställning, hvarför mötet uttalade såsom önskningsmål, att hushållningssällskapet och landstinget måtte taga frågan bättre om hand.

Dagbok för slöjdskolor. Vid slöjdläroremötet i Bollnäs den 15:de och 16:de Juni detta år tillsattes en komité med uppdrag att utarbete lämplig dagbok för slöjdskolorna. Skolläraren *P. O. Åkerlund*, adr. *Strömsbro*, vid samma tillfälle ombedd att låta tillverka dylika böcker, tillhandahåller dem till ett pris af 40 öre. För en slöjdskola på landet, i hvilken alla eleverna samtidigt undervisas 2 gånger i veckan eller äro fördelade i 2 grupper med undervisning hvardera 1 gång i veckan, räcker denna dagbok 8 år. För skolor med slöjdundervisning 3 gånger i veckan finnas särskilda dagböcker.

Vi rekommendera dem till det bästa.

Missionseleven Gebra Ab Germai, välbekant för dem, hvilka deltagit i de tvänne sistlidne somrarnes kurser vid Nääs, har på grund af sjuklighet, enligt läkares tillrådan hastigt måst afresa till Mas-saua.

Anslag till slöjdskola. Domkapitlet i Lund har tillstyrkt bifall till en af rektor vid Lunds högre allmänna läroverk gjord ansökan, att ett årligt anslag af 200 kronor måtte från och med nästa kalenderår från läroverket tilldelas skollärare *J. Franzéns* slöjdskola derstädes mot vilkor, att antingen 10 af läroverkets lärjungar i slöjdskolan erhålla undervisning afgiftsfritt eller också 20 mot half afgift.

Skara slöjdskola för gossar började sin hösttermin 22 Augusti. Elevantalet utgör denna termin

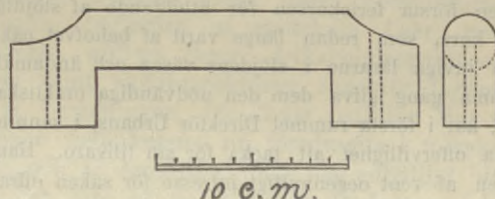
58 deraf 19 från folkskolan, 10 från döfstummeskolan och 29 från Allmänna läroverket samt dessutom 52 kvinliga privata elever.

Andra upplagan af *Metodisk Hjelpreda* af Alfred Johansson, lärare vid Nääs Slöjdläroreminarium, har nu utkommit. Den lilla boken, utgifven å Norstedt & Söners förlag, Stockholm, upptager åtskilliga ändringar gjorda inom grundserien. Den kan erhållas i bokhandeln eller hos författaren till ett pris af 40 öre.

Le Slöjd är namnet på en nyligen bildad förening af *belgiska* lärare, hvilken har till syfte dels att göra propaganda för slöjdens införande i skolorna, dels ock att sätta sina medlemmar i tillfälle såväl teoretiskt som praktiskt fullkomna sig i hvad som rör den pedagogiska slöjdundervisningen. Utiföreningen upptagas företrädesvis sådane lärare, hvilka önska göra slöjden till ett specialstudium. Åtskilliga föreningsmedlemmar komma antagligen att nästa sommar besöka Sverige för att i första hand studera den svenska slöjdundervisningen.

Ur modellserien.

N:o 13. *Handtag af björk*, (parallelnummer).

1. Ur virket utsågas ett stycke, något större än modellen.

2. Stycket upphyflas vinkelrätt med rubank; bredd och tjocklek bestämmas med strykmått; hä-lens lägen angifvas med passare, hvarefter de bor-ras med pinnborr från båda sidor.

3. Nedskärningen uppmätes med passare, vin- kel och strykmått samt utföres med sinksåg, stäm- jern och knif.

4. Längden afsågas med fogsvans.

5. En cirkelperiferi uppslås i hvardera ändan, hvilken tangeras af öfre kanten och sidorna.

6. Rundningen utföres med rubank, putshy- vel och knif.

7. Nedskärningen och afkantningen å ändarna utföres med knif, enligt modellen.

8. Filning och putsning med sickling och sandpapper.

Utlandet.

Norge. *Slöjdkursen i Tromsø*, som under sommaren afhållits, är nu avslutad. I kursen deltog 16 lärare, de fleste från olika delar af Tromsø stift. Den af deltagarne, som helt visst ådrog sig den mesta uppmärksamheten, var kloc- kar *Andersen* från *Vadsø*, som trots sina 70 år ej hållit sig för gammal att stå vid hyfvelbänken. Detta vittnar om ett intresse för slöjdsaken, som måste göra hvar och en godt att se, och blott anblicken af denne gråhårsman der han ifrig som en yngling arbetade vid sin bänk, kunde tjena till att väcka deltagande för saken eller åtminstone

ett begrepp om dess betydelse till och med hos dem, som förut knappast skänkt den en tanke.

Till att skärpa blicken för slöjdens betydelse som skolämne, bidro äfven några af herr slöjdinspektör Kjennerud hållna föredrag, der han, förutom en framställning af slöjdens historiska utveckling, äfven påpekade dess stora betydelse i pedagogiskt och på visst sätt äfven i materielt afseende, emedan slöjdundervisningen bland annat har till mål att komma människor att, så vidt möjligt, hjälpa sig sjelfva.

Finland. Fröken Hjelts pedagogiska slöjdanstalt afslutade den 30:de Juli sin verksamhet, sedan arbetet i densamma oafbrutet fortgått från 1:sta September, först i Helsingfors och nu senast i Ekenäs. En utställning af de under kursen i Ekenäs förfärdigade arbetena var i sammanhang med afslutningen anordnad i stadens festligt prydda gymnastiksal. Hvad prydlighet i utförandet och mängden af olikartade föremål vidkommer visade utställningen ett vackert resultat, och vittnade tydligt om hvad flit och ihärdighet förmå.

Kursen räknade 41 deltagare; som biträdande lärarinna har fröken Hedvig Sohlberg tjänstgjort.

Läroanstalten har under året besökts af 492 elever, af hvilka 89 deltagit i lärare- och lärarinnekurserna under julen i Helsingfors och under sommaren i Ekenäs.

Österrike. Den 25 sistlidne Juli öppnades under ledning af Direktör Josef Urban i Borgarskolan i Neulerchenfeld den första feriekursen för utbildande af slöjdlärare. Denna kurs, som redan länge varit af behofvet påkallad för att inviga lärarne i slöjdens väsen och ändamål och på samma gång gifva dem den nödvändiga praktiska ledningen, har i första rummet Direktör Urbans, i sanning patriotiska offervillighet att tacka för sin tillvaro. Han har nämligen af rent oegennyttigt intresse för saken offrat sin dyrbara ferietid för att träffa de ansträngande och vidtomfattande förberedelserna till denna kurs och för att sjelf i egenskap af ledare och lärare förestå densamma. Som bevis för det stora intresse saken tillvunnit sig må anföras, att endast en fjerdedel af antalet sökande kunnat erhålla tillträde. Kursen varade 6 veckor med en arbetstid af ungefär 8 timmar dagligen. Man arbetar efter Nääsmetoden, af Direktör Urban något modifierad enligt österrikiska skolförhållanden.

Tyskland. Sjunde tyska kongressen för pedagogisk skolslöjd, hvilken kommer att sammanträda i Magdeburg instundande 25 September, inledes med en *Berättelse öfver föreningens verksamhet under det förflutna året* af Ordföranden i kongressen, Redaktör A. Lammers från Bremen, hvar efter åtskilliga frågor förekomma, såsom *skolslöjdens betydelse för de högre läroanstalterna* af Ober-Realschuldirektor Nöggeroth-Brieg.

Om den pedagogiska slöjden och handtverket af Direktören för Kunst-Gewerbe-Museum i Berlin, Grunow.

Om skolslöjden från medicinsk synpunkt af Medicinalrådet Professor Dr Birch-Hirschfeld från Leipzig.

Om skolslöjden, hvad den vill och hvad den icke vill af Landtags-Abgeordneten von Schenckendorff från Görlitz.

England. I *Bedford* är en slöjdkurs för lärare och lärarinnor anordnad af Miss Evelyn Chapman, som förlidet år bevistade en kurs härstädes, och Fröken Mathilda Nyström, f. d. biträdande direktis vid Nääs Slöjdlärareseminarium. Kursen, hvilken börjats 2:de Augusti, räcker 6 veckor. Afgiften, som betalas i förskott, är L. 3. 3 s, inbegripet undervisning (praktisk och teoretisk), virke och bruk af verktyg.

Belgien. I den slöjdkurs, som för närvarande pågår i Nivelles, deltaga 54 personer, bland hvilka 7 prester. In-

trädesvilkoren äro: 1) att ej hafva fyllt 35 år; 2) att hafva afgjorda anlag för handarbete samt tillräcklig kännedom om teckning; 3) att tillhöra en skola, hvars styrelse är villig att derstädes införa slöjd under arbetsåret 1887—88.

Kursen omfattar följande:

I. En serie sysselsättningar enligt Frøbels system.

II. Förfärdigandet af ett femtiotal metodiskt ordnade modeller för papparbete.

III. Träslöjd, enligt Nääsmetoden, lämpad för belgiska skolförhållanden; kännedom om verktygen och deras vård samt om de olika träslagen, deras värde och bruk.

IV. Föreläsningar och proflektioner.

Kursen afslutas den 29 September.

De pedagogiska föreläsningarne hafva hållits af Mr N. van Kalken och undervisningen i träslöjd meddelats af Th. Calozet, hvilka båda genomgått kurs på Nääs.

Tidningsöfversigt.

I »*Nord-Ostsee-Zeitung*», en tidning, som utgifves i Kiel, läses den 4 September »*Vom Schwedischen Hausfleiss-Seminar*», bref från Nääs af J. H. Appel.

Saturday Review för den 3:de September innehåller en längre artikel »*Slöjd System*» af Miss Adeline Pullar. Mot slutet af artikeln yttras bland annat: »Man behöfver blott kasta en blick in i en svensk slöjdskola för att bli öfvertygad om hur slöjd är helt och hållet öfverensstämmande med barnets natur. Vid hyfvelbänkarne stå små arbetare och arbeterskor, alla glada och belätta, emedan deras verksamhetsbegär här får ge sig luft. Nu hålla de ej på med att inlära och upprepa andras tankar, andras ord; här arbeta de sjelfständigt. Oftast är det just de barn, som i läsväg äro mindre begäfvade, hvilka här hafva försteget. Om de endast hållas till boken, blifva de håglösa, och emedan de ej finna nöje häri, lära de sig hata arbete, men deras framgång i slöjd gifver dem en ny grund att bygga på, sjelfaktningens, och i det de tycka om denna form för arbete, räddas de från att förfalla till håglöshet».

Literatur.

Some National and Board-School Reforms. Edited by Lord Brabazon, London, Longmans, Green & Co 1887.

Special Committee on the Subjects and Modes of Instruction in the Board's Schools. Statement of Miss Chapman and Miss Nyström. The »*Slöjd*» system of Manual Instruction.

Sechster Jahresbericht des unter dem Protektorate Ihrer Kaiserlichen Hoheit der Frau Kronprinzessin stehenden Vereins zur Förderung von Handfertigkeit und Jugendspiel zu Görlitz — Görlitz. Buchdruckerei E. Jaenike 1887.

La Educazione Moderna. Scritti Pedagogici di Adolfo Pick. Prefazione Il Giardino-Scuola Il Lavoro manuale nelle Scuole Elementari. L'Igiene nelle Scuole Per la riforma degli Asili. Discorso per l'apertura del Giardino d'infanzia Comparetti. 1883. Ditta G. B. Paravia E Comp. — di J. Vigliardi, Tipografi-Libraii-Editori. Torino-Roma Milano-Firenze.

Il Lavoro Manuale Nelle Scuole Inferiori. Memoria letta dal socio ordinario prof. Innocenzo Golfarelli. Estratto dagli Atti della R. Accademia dei Georgofili. Anno 1886. Vol. IX Dispensa I. Firenze. Coi Tipi di M. Cellini e. C. 1886.

Le Travail Manuel à l'Ecole et à l'Atelier. Juni 1887. Méthode pour le travail du bois.

Die Volksschule. Pädagogische Wöchenschrift. Juni 1887.

GÖTEBORG.

Göteborgs Handelstidnings Aktiebolags tryckeri.
1887.

